

โครงการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด และประสบการณ์

เรื่อง

บทบาทของสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดลยุคเปลี่ยนผ่าน
สู่การค้นหา Core Value ของความเป็นมหิดล

วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑

ณ เรือนไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

จัดโดย

สภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล

เมษายน ๒๕๕๑

จับประเด็นจากวงสนทนา

ว่าด้วย การค้นหา “หัวใจ” ของความเป็นมหิตล

จัดโดย สภาคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหิตล

ความนำ

Dialogue หรือการสนทนาเป็นกระบวนการทางสังคมเพื่อกลับคืนสู่ความเป็นธรรมชาติ¹ โดยตีค่าความคิด ความเห็น รวมทั้งปฏิบัติการที่แตกต่างหลากหลายให้มีศักดิ์ศรีเสมอกัน และกระบวนการนี้มักจะถูกนำมาใช้เมื่อ คนกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมหนึ่งๆ พบโจทย์ปัญหาที่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อน ยังไม่รู้จะหาทางออกหรือเดินหน้า ต่อไปอย่างไรดี จึงชวนกันนั่งพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างเปิดเผย ไม่มีวาระซ่อนเร้น กำหนดความรู้สึกแบบ ผ่อนคลาย ไร้วางใจและให้เกียรติความเห็นที่แตกต่าง ไม่พูดจาตอบโต้กันไปมา บางครั้งอาจมีคนคอยทำหน้าที่ ช่วยให้การสนทนาดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่พลัดหลงเข้าสู่ “โซนอันตราย” จนเกิดการกระทบกระทั่งต่อต้านซึ่ง กันและกัน รวมทั้งมีคนทำหน้าที่บันทึกข้อความจากการสนทนา เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในเชิงวิเคราะห์ต่อไป

การสนทนาแบบไดอะล็อกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้สังคมหรือชุมชนเกิด “ปัญญาาร่วม” (Collective Intelligence) มองเห็นแนวทางเชิงสร้างสรรค์ใหม่ๆ ที่ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกันและมีความเป็นมิตร ไร้วางใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยมหิตลกำลังเปลี่ยนผ่านตัวเองเพื่อเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ บรรดาสมาชิกสภาคณาจารย์ สามสิบกว่าคนต่างเล็งเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ จึงจัดให้มีการสนทนาเชิงลึกที่ห้องสุวรรณภูมิ เรือนไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท เพื่อแลกเปลี่ยนความเห็น และร่วมกันค้นหาแนวคิด ที่เป็นประโยชน์และนำมาเผยแพร่ออกสู่ประชาคมมหิตล รวมทั้งนำเสนอต่อคณะผู้บริหารซึ่งอาจนำไปใช้ ประโยชน์เพื่อตัดสินใจเชิงนโยบายต่อไปได้ในอนาคต

ข้อควรคำนึง

ควรกล่าวด้วยว่า บทสังเคราะห์ที่นำเสนอนี้ ไม่ใช่คำตอบสุดท้าย แต่เป็นเพียงแสงสว่างของประกายความคิดจาก คนกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งภายในประชาคมมหิตล ที่พยายามหยิบยกขึ้นมา เพื่อเชิญชวนให้ชาวมหิตลนำไปพูดคุย แลกเปลี่ยน กลายเป็นแรงกระเพื่อมเชิงสร้างสรรค์ต่อไป ส่วนวิธีการสังเคราะห์ กระทำภายใต้ sense making interpretation ของผู้ดำเนินการสนทนา (dialogue facilitator) เพียงลำพัง มิใช่ผลการสังเคราะห์ของผู้ ร่วมสนทนาทั้งหมด

สาระสำคัญ

ถึงแม้ว่าโจทย์ (agenda) ของการสนทนาคือการค้นหา “หัวใจ” (core value) ของความเป็นมหิตล แต่การ สนทนาแบบไดอะล็อก ให้อิสระแก่ผู้ร่วมสนทนาพูดในสิ่งที่แต่ละคนต้องการจะพูด และมีประเด็นข้อคิดมุมมอง ที่น่าสนใจเกี่ยวกับเกิดขึ้นหลายประการ ซึ่งบทสังเคราะห์นี้ จะขอกกล่าวถึงโดยย่อ พร้อมจัดทำเป็นข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

¹ Communication ซึ่งภาษาไทยใช้คำว่า “สื่อสาร” นั้น มาจากรากศัพท์ละติน common ซึ่งอาจแปลว่า ทำให้เป็นเรื่องธรรมดา

ประการที่หนึ่ง ว่าด้วยจิตและหัวใจของความเป็นมหิดล ผู้ร่วมสนทนายอมรับว่า การสนทนาในช่วงเวลาอันจำกัดนี้ ยังไม่สามารถปะติดปะต่อความเป็นเอกภาพและหัวใจของความเป็นมหิดลได้อย่างชัดเจน ประเด็นที่มีการพูดถึงมากที่สุดคือภาพลักษณ์ความเป็นมหิดลที่แท้จริงคืออะไร มหิดลมีความโดดเด่นทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ แต่เมื่อผนวกภาพความเป็นสาขาวิชาอื่นๆที่มีความหลากหลายอย่างมากเข้าด้วยกันแล้ว ภาพลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของความเป็นมหิดลทั้งหมดคืออะไร นอกจากนี้ การมีหน่วยงานกระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่างๆ ทำให้คนมหิดลรู้สึกถึงความห่างเหิน และมีความเหงาอยู่ท่ามกลางความแออัดยัดเยียด การมีกายภาพที่กระจัดกระจายอยู่ทั่ว ทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนองคาพยพที่แยกออกจากกัน ผลงานและชื่อเสียงที่ดังออกมาแต่ละที่ จึงกลายเป็นความโดดเด่นของแต่ละคณะหรือสถาบันซึ่งเติบโตไปตามแนวทางพันธกิจของตนเอง โดยมีตัวทรัพยากร ตัวบุคคล ชื่อเสียงที่ส่งสมสับต่อกันมา รวมทั้งวัฒนธรรมองค์กรย่อยๆ เป็นเครื่องค้ำจุนความโดดเด่นและทำให้มองไม่เห็นจุดเชื่อมต่อเป็นองคาพยพของมหิดลทั้งหมด

ข้อเสนอแนะ จะต้องมองข้ามข้อจำกัดของกายภาพ และร่วมกันสร้างความเป็นมหิดลขึ้นในใจของคน โดยเริ่มต้นที่คนมหิดลทุกคน ไม่ว่าจะเป็อาจารย์ บุคลากรสายสนับสนุน นักศึกษาและศิษย์เก่า ให้ทุกคนสามารถรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ผู้ที่จบจากมหิดลทุกคน ควรได้รับการยอมรับเป็นศิษย์เก่าโดยไม่ต้องกรอกใบสมัคร และมีกลไกการสื่อสาร สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ตามโอกาส และมี “พิธีกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน” (ritual incorporation) ทุกปี

ถ้าหากต้องการสร้างความเป็น “Mahidol United” ให้เป็นจริง ประวัติศาสตร์ของมหิดลอาจต้องเริ่มนับหนึ่งที่ศิริราช โดยยอมรับเอาประวัติศาสตร์ของศิริราชเป็นการหยั่งรากของความเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล ก่อนจะเกิดมีองคาพยพเจริญงอกงามตามลำดับเปรียบ เหมือนต้นไม้ที่หยั่งรากลึกที่ขานวังหลังและแตกกิ่งก้านสาขาออกไปจนกลายเป็นต้นไม้ใหญ่ ปัจจุบันมหิดลมีคณะ สถาบันต่างๆถึง ๓๔ หน่วยงาน (นับตามจำนวนตัวแทนสมาชิกสภาคณาจารย์) ถ้าหากคนมหิดลยอมรับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ข้อนี้ได้ “หัวใจ”ของความเป็นมหิดล จะมีความเก่าแก่และน่าเกรงขามมากยิ่งขึ้น

โรงเรียนแพทย์ศิริราชถือกำเนิดขึ้นด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลและการปฏิบัติการสู่ความทันสมัยของพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ ๕ ส่วน “มหิดล” คือพระนามของพระราชบิดาผู้ใส่ใจต่อความทุกข์ยากของมนุษย์ เมื่อนำความคิดทั้งสองส่วนมาผสมผสานเข้าด้วยกัน หัวใจของความเป็นมหิดล จะมีทั้งภาพของ “ความทันสมัย” (modernity) และ “ความเอาใจใส่ต่อความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์” (human passion) อยู่ในตัวเอง และทำให้ภาพลักษณ์ของคนมหิดล ถูกนำเสนอออกไปในนามของคนที่มีหัวใจก้าวหน้า ทันสมัยและมีจิตใจอ่อนโยน เอาใจใส่ต่อเพื่อนมนุษย์ ส่วนมหาวิทยาลัยมหิดลอาจมองตัวเองเป็น “มหาวิทยาลัยที่เอาใจใส่ต่อความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์” (human passion university) ซึ่งจะทำให้การจัดวางตำแหน่งแห่งหน (positioning) ของมหาวิทยาลัยชัดเจนและอยู่ในสายตาของสังคมทั่วไปมากขึ้น

ประการที่สอง ว่าด้วยสัญลักษณ์และกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพของสถาบัน มีการตั้งข้อสังเกตว่า มหาวิทยาลัยมหิดลยังไม่สามารถนำสัญลักษณ์ที่โดดเด่น และเป็นตัวของตัวเองโดยเฉพาะ (อัตลักษณ์) เข้าไปอยู่ในใจของคนมหิดลและสายตาของสังคมได้ อะไรคือสัญลักษณ์ของความเป็นมหิดล ทำไมคนมหิดลไม่สามารถอ้างความเป็นมหิดลได้อย่างหนักแน่น เต็มปากเต็มคำ ยังคงเป็นคำถามในใจของหลายคน ส่วนสัญลักษณ์ที่คน

ทั่วไปให้ความเคารพ คือ พระรูปของสมเด็จพระบิดายังถูกผูกติดอยู่กับภาพลักษณ์ของคณะ ในขณะที่มหาวิทยาลัยบางแห่งก็นำพระรูปของสมเด็จพระบิดา ไปเป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย รวมทั้ง hijack เอา “ต้นศรีตรัง” ไปด้วย นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยมหิดล ยังมีงานกิจกรรมในวันสำคัญที่เกี่ยวกับมหิดลหลายวัน เช่น วันสถาปนามหาวิทยาลัย (๑ มีนาคม) วันมหิดล (๒๔ กันยายน) ฯลฯ และมีคนตั้งข้อสังเกตว่า การมีวันสำคัญของสถาบันหลายวัน อาจทำให้สังคมเกิดความสับสน และไม่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่โดดเด่น ให้กับมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ เรื่องของสัญลักษณ์ถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและต้องปฏิบัติด้วยความเคารพ แต่ข้อเสนอแนะจากวงสนทนาในเบื้องต้นคือ ควรชววันสำคัญวันใดวันหนึ่งเป็นจุดเด่นในการนำเสนอความเป็นมหิดล รวมทั้งมีการรณรงค์ให้คนมหิดลสวมเสื้อสีน้ำเงิน ซึ่งเป็นสีประจำมหาวิทยาลัย เป็นกิจกรรมหรือเป็นระยะๆ โดยออกแบบเสื้อสีน้ำเงินให้เท่า ทันสมัย และเลือกเอาวันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ให้ทุกคนใส่พร้อมกัน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นสถาบันเดียวกัน นอกจากนี้ อาจมีการแต่งเพลงที่บ่งบอกจริตและหัวใจของความเป็นมหิดล เช่น การเป็นคนทันสมัย คิดค้น วิชาการแกร่ง แคร่ต่อเพื่อนมนุษย์ ให้ทุกคนร้องเพื่อซึมซับความเป็นมหิดลไว้ในสายเลือด นอกจากนี้ อาจมีกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันโดยไม่ผูกติดอยู่กับความเป็นคณะ เช่น กิจกรรมการใส่บาตรยามเช้า หรือกิจกรรมใดๆที่ทำให้คนมหิดลจากต่างคณะรู้จักกันมากยิ่งขึ้น ฯลฯ

ประการที่สาม ว่าด้วยทุนของความเป็นมหิดล เป็นที่ทราบกันดีว่ามหาวิทยาลัยมหิดลมี “ทุนสมบัติ” (capital asset) ของตัวเองมากมาย โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลซึ่งมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตัวเองอย่างลึกซึ้ง ทำให้มหาวิทยาลัยมหิดลมีตำแหน่งศาสตราจารย์มากที่สุดในประเทศไทย งานวิจัยที่เข้มแข็งทำให้มหิดลเป็น “แบรนด์เนมทางด้านวิชาการ” ที่สังคมให้การยอมรับ การมีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ การได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้ถวายการอภิบาลองค์พระประมุขและพระบรมวงศานุวงศ์ การที่มหิดลสามารถประสานรางวัลให้ผู้มีผลงานทางด้านนักวิทยาศาสตร์สุขภาพในระดับโลกในนามของ “มหิดล-ปรีราวัน” ล้วนเป็นสิ่งที่คนมหิดลมีความภาคภูมิใจ คำว่า “มหิดล” แปลว่า “แผ่นดิน” และเป็นนามสกุลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทุนความเป็นมหิดลเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งมีค่าที่ติดมากับประวัติศาสตร์ของความเป็นมหาวิทยาลัยมหิดลทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ เนื่องจากทุนสมบัติเหล่านี้ ถูกยึดโยงอยู่กับภาพลักษณ์ความเป็นคณะ มหาวิทยาลัยจะต้องยกระดับทุนสมบัติเหล่านี้ ให้กลายเป็นภาพลักษณ์ของความเป็นมหิดลอย่างเต็มตัว ด้วยการนำเสนอออกไปในนามของมหิดลเพื่อให้คนมหิดล (ซึ่งหมายถึงคณาจารย์ บุคลากร นักศึกษาและศิษย์เก่า) มีความภาคภูมิใจและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของสถาบันร่วมกัน

บทสรุป ประเด็นและข้อเสนอแนะทั้งหมด เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน จึงไม่ควรถือเป็นคำตอบสุดท้ายและไม่ควรนำไปปฏิบัติแบบผลิผลตาม ถ้าหากเห็นว่าแนวคิดข้อเสนอแนะเหล่านี้เป็นประโยชน์ ควรช่วยกันเผยแพร่ออกสู่ประชาคมมหิดลอย่างเปิดเผย ด้วยการพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันมิตร ทำให้ความเป็นมหิดล เป็นสถาบันการศึกษาที่มีชีวิตชีวา และอยู่ในใจของคนมหิดลและสังคมอย่างถาวร

.....